PROIECT VERDIAN MAJOR LA OPERA MAGHIARĂ DIN CLUJ-NAPOCA

(Costin Popa – 14 decembrie 2013)

Premiere absolute în România

Pentru celebrările Anului Verdi – Wagner, două secole de la nașterea iluștrilor compozitori, Opera Maghiară din orașul de pe Someș a ales prezentarea în spectacol, în trei zile consecutive, a trei opere aparținând creației maestrului de la Busseto. Trei titluri în premieră absolută pentru România, „Giovanna d'Arco", „I Masnadieri" („Hoții") și „Luisa Miller", trei opusuri care au ca surse ale libretelor – scrise de Temistocle Solera, Andrea Maffei și Salvatore Cammarano – dramele schilleriene „Fecioara din Orléans", „Hoții" și „Intrigă și iubire".

Dir. Gyula Szep

A fost evidentă dorința excelentului management al teatrului liric clujean, condus de directorul Gyula Szép, de a lega în fața publicului prin aceste producții numele a doi titani ai culturii universale, Giuseppe Verdi și Friedrich Schiller, într-un proiect cu caracter de unicitate, întrucât cele trei opere sunt extrem de rar cântate în lume, poate cu excepția „Luisei Miller". Oricum, o asociere Verdi – Shakespeare, altă opțiune posibilă, nu ar fi avut elementul de inedit, tocmai din cauza frecvenței mari de reprezentare a operelor inspirate de Marele Will. În aceeași idee, bine s-a procedat că s-au reținut doar aceste trei titluri, cealaltă lucrare inspirată din tragediile scriitorului romantic german, „Don Carlos", fiind des prezentă pe afișe. Unicitatea de care scriam nu se rezumă la Cluj-Napoca și – vom vedea – la Budapesta, ci acoperă întreg spațiul geografic al acestei părți de Europa și nu numai. Așadar, o superbă gândire managerială și cu efect mediatic care va dăinui, sunt convins. Va scrie istorie.

Cele trei opusuri au avut premierele absolute la Milano (Scala), Londra (Her Majesty's Theatre) și Napoli (San Carlo) la intervale de doi ani, 1845, 1847, 1849, fiind despărțite între ele de alte șase opere verdiene, toate reprezentând un buchet de titluri ce fac parte din așa numiții „ani de galeră", cum obișnuia să spună compozitorul. De aici rezidă un alt punct important al realizării clujene, acela de a înfățișa publicului construcții care au stat la temelia marilor desăvârșiri ce aveau să vină mai întâi în anii 1851 și 1853 prin populara trilogie „Rigoletto", „Trubadurul", „Traviata", apoi prin tot ce a urmat în creația verdiană. „Anii de galeră" și-au evidențiat însemnătatea, melomanii au putut constata închegarea dramaturgică care a crescut vizibil, încet – încet, în condițiile unei desfășurări muzicale de mare inspirație melodică.

Opera Maghiară din Cluj-Napoca a dus la îndeplinire proiectul în colaborare cu Opera de Stat din Budapesta, la care cele trei producții s-au și reprezentat în Teatrul Erkel, în săptămâna anterioară spectacolelor clujene. Contribuția budapestană s-a rezumat la realizarea artistică, dirijor, câțiva soliști..., restul participanților, orchestră, cor, ceilalți soliști, fiind clujeni. Confecționarea decorurilor și costumelor a revenit tot în sarcina Operei Maghiare.

Montări în decoruri unice

dirijorul György Selmeczi

Compozitorului, regizorului și dirijorului György Selmeczi i-a aparținut concepția conducerii artistice și bagheta. Pentru mizanscenă, fiecare operă a avut câte un regizor (Zalán Zakariás la „Giovanna d'Arco", Pál Göttinger la „I Masnadieri" și Artur Szöcs la „Luisa Miller") beneficiind de aceeași echipă, Csaba Csíki – scenografia, Zsuzsa Kiss – costumele și Melinda Jakab – mișcarea scenică.

Înșiruirea puțin concludentă dramaturgic a ariilor, duetelor, terțetelor, corurilor, acțiunea deseori statică, toate venite din ideile încă imature ale tânărului Verdi (să nu uităm că operele au fost compuse pe când compozitorul avea între 32 și 36 de ani) și-au pus amprenta asupra regiei, deseori schematică și puțin mobilă. Chiar și mișcările eroilor au părut lăsate la inspirația și talentul interpreților, dirijate fiind – evident – intrările și ieșirile din scenă, ca și oarecari relații între personaje. Câteva remarcabile momente imaginative au existat și iau ca pilde scena finală a uciderii Amaliei din „I Masnadieri" sau simbolistica otrăvirii celor doi protagoniști din „Luisa Miller", cu fețe pătate lucind misterios.

Decorul a fost practic unic, compus din module abstracte, clar inspirate de monumentele preistorice neolitice din piatră, Stonehenge, din Anglia, modelate în diverse forme și deplasate mai mult sau mai puțin logic în scenă, uneori cu duruit de rulmenți! Abstractul nu cere explicații și de multe ori se face... abstracție de el, așa că totul a rămas pe spinarea relaționării ideatice între eroi. Despre asta însă, am vorbit.

Și costumele coriștilor au fost întrucâtva unice, nu foarte inventive, monocrome, cel puțin în ceea ce privește culoarea roșie predominantă. Mici accesorii vestimentare au făcut diferența, dar nu întotdeauna. Principalii, însă, au beneficiat de costume speciale, armonios desenate.

Vocile

În cele trei opere, germenii principiilor vocalității verdiene de mai târziu au încolțit, preluând experiența anterioară și s-au dezvoltat prefigurând tipurile de glasuri definite în marile creații de maturitate. Generic, deja vocile de baritoni și bași au avut tipologii apropiate de cele care vor urma, cele de tenor s-au situat în clasa lirico-spintă, numai componenta eroică urmând a fi accentuată în partiturile ulterioare („Trubadurul", „Otello"...), în schimb pentru glasul de mezzosoprană, Verdi nu avea încă fundamentat conceptul (Ducesa Federica din „Luisa Miller" este la ani-lumină de marile personaje Azucena, Amneris, Eboli...). Vocea sopranilă mai era tributară dificilei scriituri de coloratură dramatică din operele de primă tinerețe, dar sămânța a ceea ce se va denumi mai târziu „soprană verdiană" se simte în țesăturile de pe portativele din „Giovanna d'Arco", „I Masnadieri" și „Luisa Miller".

Ținând cont de aceste elemente importante pentru selecția cântăreților, am constatat că vocile din cele trei spectacole clujene au fost optim alese, ceea ce denotă buna și profesionista orientare în casting.

Mai întâi, sopranele. Artista maghiară Klára Kolonits (Luisa) a afișat un glas strălucitor, cu mare ușurință de abordare a lejerităților ariei de intrare dar și cu intervenții spinte (cabaletta din actul al II-lea), încununare a fluidei derulări a cantilenei ariei. Acutele au fost spectaculoase și înmuieri de sunet s-au făcut remarcate. Apăsarea prea pregnantă a registrului grav a dus însă la vulgarizări.

În rolurile Giovanna d'Arco și Amalia („I Masnadieri"), au cântat două soprane clujene, Yolanda Covacinschi și Appolónia Egyed, două glasuri frumoase, două artiste sensibile și implicate. Sigur că presiunea țesăturilor vocale de agilitate acută s-a resimțit și efectele au apărut prin lipsă de focus sau stridență (prima), prin rezolvare – s-o numesc – camerală, desigur comodă sau prin sunete „drepte" (cea de-a doua).

Apoi, vocile grave. Ca Giacomo, tatăl Giovannei d'Arco, o plăcută surpriză a produs clujeanul Sándor Balla, autentic bariton verdian cu glas minunat timbrat și omogen, posesor al unei remarcabile intuiții de frazare, în care accentele au fost elocvent plasate.

Semne de uzură și monocromie au marcat vocile baritonilor maghiari Viktor Massányi (Francesco din „I Masnadieri") și Tamás Busa (Miller din „Luisa Miller"), deși posedă glasuri solide, cu acute penetrante și ample.

Cu severă voce de bas „negru", a cântat impunător clujeanul János Szilágyi (Wurm în „Luisa Miller"), prezentând o importantă perspectivă pentru diverse roluri care reclamă o asemenea timbralitate, verdiene și nu numai. Duetul cu Contele Walter a fost unul din momentele puternice din operă, partenerul său, maghiarul István Kovács, expunând la rândul său un glas frumos, cu tente baritonale și autoritate în cânt.

Basul clujean Árpád Sándor s-a achitat onest de îndatoririle ce i-au revenit pentru rolul Massimiliano din „I Masnadieri", reproșul venind dinspre emisia unor sunete „drepte", prea puțin vibrate.

Și acum, tenorii. Cristian Mogoșan (Carlo în „Giovanna d'Arco") a impresionat de la prima intrare în scenă prin culoarea baritonală de voce (apreciabilă raritate la tenori), prin incisivitatea cântului său eroic în care, totuși, se mai strecoară sunete fixe. Frazarea cantilenelor este abordată cu patină italiană, ceea ce dă lecturilor puternică autenticitate expresivă. Nuanțările îi sunt una din preocupările constante și le împlinește fie prin mezzevoci, fie prin mixturi cu falsetto. Cristian Mogoșan este unul dintre tenorii români importanți ai momentului, cu carieră în plină dezvoltare.

Noul solist al Operei Naționale Române din Cluj-Napoca, Hector Lopez, a fost invitat la Opera Maghiară pentru întruparea lui Carlo din „I Masnadieri". Și tenorul mexican este într-un progres vocal evident, fapt constatat la recente spectacole de la Opera Națională București, fostul său angajator. Glasul este încărcat de plăcute rezonanțe lirice, cantilenele se derulează fluent, artistul colorează frumos desenele melodice, cu nuanțe de mezzavoce bine integrate. În registrul acut, pe care îl deține în deplină siguranță, dacă notele înalte vin pe o țesătură dificilă, de stretta, sonoritățile se estompează ușor. Sigur că Hector Lopez, care a trecut la roluri intens spinte sau chiar cu alură dramatică, trebuie să privească prudent asemenea abordări.

M-am bucurat să-l ascult pe tenorul clujean Adorján Pataki în rolul Rodolfo din „Luisa Miller". O timbralitate lirică de extremă calitate, un legato desăvârșit ce redă minunat continuitatea frazei prin „canto spianato", un „pasaj de registru" omogen, o cultură stilistică remarcabilă. Plină de aplomb

a fost interpretarea recitativului celebrei arii din ultima scenă a actului al II-lea și încărcată de expresie lirică pigmentată cu accente spinte a fost aria în sine. Păcat că înaltele performanțe ale tenorului sunt limitate în registrul acut, total nesigur în finalul primului act și mai mult decât rezervat în rest.

Nu sunt profesor de canto dar, în subconștient, ceva îmi spune că Adorján Pataki își poate corecta lipsurile, prin studiu. Pare un tânăr serios, totul este să găsească îndrumătorul potrivit care să-i dea încredere la atacul notelor înalte și să-i plaseze potrivit sunetul. Există potențial complet în glasul său.

În fine, frumoasa mezzosoprană maghiară Katalin Károlyi a fost Ducesa Federica, senzuală, evocatoare, afectuoasă la întâlnirea cu Rodolfo, neînduplecată la auzul că tânărul o iubește pe Luisa. O remarcă pentru trecerile line ale glasului, de la registrul mediu către cel grav.

Sandor Balla, Yolanda Covacinschi
și Cristian Mogoșan
(Giovanna d'Arco)

Sandor Balla
(Giovanna d'Arco)

Yolanda Covacinschi
(Giovanna d'Arco)

Klara Kolonits și
Janos Szilagyi
(Luisa Miller)

Arpad Sandor și
Apollonia Egyed
(I Masnadieri)

Hector Lopez și
Apollonia Egyed
(I Masnadieri)

Hector Lopez și
(I Masnadieri)

Scena finală
(I Masnadieri)

Janos Szilagyi și
Istvan Kovacs
(Luisa Miller)

Katalin Karolyi și
Adorjan Pataki
(Luisa Miller)

Klara Kolonits și
Adorjan Pataki
(Luisa Miller)

Orsolya Veress, Janos Szilagyi
și Klara Kolonits (Luisa Miller)

Nu uit să-i notez pe interpreții rolurilor de mai mică anvergură, contributori la succes: în „Giovanna d'Arco" – István Gáspár (Talbot) și Zsombor Rétyi, în „I Masnadieri" – Tamás Daróczi (Arminio), László Jekl (Moser) și Gergely Újvári (Rolla), în „Luisa Miller" – Orsolya Veress (Laura).

Pregătire muzicală exemplară

Cele trei specacole au dat măsura seriozității ansamblurilor, Corul și Orchestra Operei Maghiare din Cluj-Napoca, a excelentei pregătiri specifice sub conducerea artistică și din fosă a dirijorului György Selmeczi. Sunetul instrumentiștilor a fost cald și păstos, provenit din sudura și calitatea partidelor, tempii au fost corecți ca echilibru, bagheta energică și atentă în corelarea cu scena. Corul a urmat atent semnalele venite de la șeful de orchestră.

Așa s-a întâmplat în cele trei zile de excelență la Opera Maghiară din Cluj-Napoca. Pornind de la o inițiativă lăudabilă, cu prețul unui uriaș efort făcut cu temeinicie profesională, cu pasiune, reușita a fost deplină, la un înalt nivel valoric. Toți participanții merită felicitări. Deja publicul i-a răsplătit prin săli pline și aplauze deseori cadențate, semn de brio.

Scriam mai înainte că evenimentul de la Opera Maghiară va scrie istorie. Cu condiția ca „Giovanna d'Arco", „I Masnadieri" și „Luisa Miller" să fie prezente în continuare, grupat sau separat pe afișul teatrului și nu numai. Realizarea merită să fie cunoscută în toată țara și în străinătate.